

הלכות שביתת יום טוב פרק ד

פרק ד

עוד סדר הכנת האוכל

הבערה

הוצאת אש

א.

אין מוציאים את האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שחוככין אותן זו בזו או מכין זו בזו עד שתצא האש, וכן הנפט החד ביותר שהוא כמים שמנידין אותו עד שידלק, או כלי זך קשה או זכוכית מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגהה לפשתן וכיוצא בו וידלק, כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב, שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותה מבערב:

כיבוי אש

ב.

אף על פי שהותרה הבערה ביום טוב שלא לצורך אכילה - אסור לכבות את האש אפילו הובערה לצורך אכילה, שהכיבוי מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל.

וכשם שאין מכבין את האש, כך אין מכבין את הנר.

ואם כיבה - לוקה, כמו שארג או בנה:

ג.

גרם כיבוי

אין מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה, ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ את ראשה בידו.

אגודה של עצים שהדליקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הנר:

ד.

כיבוי דליקה

אין מכבין את הדליקה כדי להציל ממון ביום טוב, כדרך שאין מכבין בשבת, אלא מניחה ויוצא.

כיבוי לצורך

ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המיטה, אלא כופה עליו כלי, או עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית אחר.

ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו - הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש עד שתכבה מאיליה:

ה.

טלטול נר

מותר לטלטל את הנר והוא דלוק, ואין גוזרין שמא יכבה.

ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום טוב, שמא יבוא להשתמש במחובר ביום טוב:

אין מעשנין בקטורת ביום טוב, מפני שהוא מכבה, ואפילו להריח בה, ואין צריך לומר לגמר את הבית ואת הכלים שהוא אסור. ומותר לעשן תחת הפירות כדי שיוכשרו לאכילה, כמו שמותר לצלות בשר על האש. וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת, אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ כדי שלא תתעשן הקדירה או הבית:

אין נופחין במפוח ביום טוב, שלא יעשה כדרך שהאומנין עושין, אבל נופחין בשפופרת. אין עושין פחמין, ואין גודלין את הפתילה, ולא מהבהבין אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי, אבל ממעכה ביד, ושורה אותה בשמן, ומניחין אותה בין שני נרות ומדליק באמצע ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שני נרות:

תיקון כלים

אין שוברין את החרש, ואין חותכין את הנייר לצלות עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד שנרצף, אף על פי שהוא יכול לפשטו בידו - אין מתקנין אותו.

שני כלים שהן מחוברים בתחילת עשייתן, כגון שני נרות או שני כוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי:

ט.

סכין

לא במשחזת אלא בעץ

אין משחזין את הסכין במשחזת שלה, אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן.

ואין מורין דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת.

סיוג

במה דברים אמורים, בשיכולה לחתוך בדוחק, או שנפגמה, אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל - אין משחזין אותה אפילו על העץ, שמא יבוא להשחיה במשחזת.

ראיית סכין לעם הארץ

ומפני זה אסרו לראות סכין לעם הארץ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו, זו אסור לשחוט בה משום פגימתה, ילך ויחדדה במשחזת. וחכם שראה הסכין לעצמו - הרי זה משאילה לעם הארץ:

ביקוע עצים

י.

אין מבקעין עצים ביום טוב לא בקרדום ולא במגל ולא במגירה, אלא בקופיס, ובצד החד שלו, אבל לא בצד הרחב, מפני שהוא כקרדום. ולמה אסרו בקרדום וכיוצא בו? שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב.

ולמה לא נאסר הביקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע עץ עבה ולא יכול להבעירו, ויימנע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשינוי.
וכל הדברים הדומין לזה, מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו:

יא.

לא תיכנס אשה לבין העצים ליטול מהן אוד לצלות בו.
ואין סומכין את הקדירה ולא את הדלת בבקעת של קורה, שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב אלא להסקה בלבד:

בנין בכלים

תריסי חנויות

יב.

מסלקין תריסי חנויות ומחזירין אותן ביום טוב כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא יימנע משמחת יום טוב.
במה דברים אמורים - בשיש להן ציר באמצע, אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזירה שמא יתקע.
ושאין להן ציר כל עיקר - אפילו בבית מותר להחזיר:

יג.

כלים שהן מפוצלין, כגון מנורה של חוליות, וכיסא ושולחן שהן חתיכות חתיכות - מעמידין אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע, לפי שאין בנין בכלים.

אבני בית הכסא

אבנים של בית הכיסא - מותר לצדדן ביום טוב, בנין עראי הוא, ומשום כבודו לא גזרו:

י.ד.

העושה מדורה ביום טוב, כשהוא עורך העצים - אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדיר המערכה, מפני שנראה כבונה, אף על פי שהוא בנין עראי - אסור, אלא או שופך העצים בערבוב, או עורך בשינוי.

כיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ:

טו.

וכן הקדירה - אוחז אותה ומכניס האבנים תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים.

וכן המיטה - אוחז הקרשים ומכניס הרגלים תחתיהן.
אפילו ביצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל, אלא ישנה, ויתחיל ממעלה למטה.
וכן כל כיוצא בזה - צריך שינוי:

בהמה

טז.

מסירין זבובין הנתלין בבהמה, אף על פי שהן עושין חבורה.
ואין מיילדין את הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין.
כיצד? אוחז בולד שלא יפול לארץ, ונופח לו בחוטמו, ונותן דד לתוך פיו.
היתה הבהמה טהורה, וריחקה את הולד - מותר לזלף משלייתה עליו, וליתן בול מלח ברחמה, כדי שתרחם עליו.
אבל הטמאה - אסור לעשות לה כן, לפי שאינה צריכה:

יז.

כלי שנשטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו.

ואם היה צריך להטביל מים שבו - מטביל את הכלי במימיו ואינו חושש.

כלי שהיה טהור לתרומה, ורצה להטבילו לקודש - מותר להטבילו,

וכן כל כיוצא בזה מטבילת שאר המעלות:

יח.

כלי שנשטמא ביום טוב - מטבילין אותו ביום טוב.

נשטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יום טוב - מטבילין

אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה, כמו שיתבאר במקומו.

ומדלין בדלי טמא, והוא טהור מאיליו.

נידה שאין לה בגדים להחליף - מערמת וטובלת בבגדיה:

מקח וממכר

יט.

דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזירת מקח וממכר.

כיצד?

אין פוסקין דמים כתחילה על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות

שוות זו לזו ושוחטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן, ולמחר יודעין כמה דמי

שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו.

וכשהן מחלקין ביניהן - לא יאמר זה, "אני בסלע ואתה בשתיים", שאין

מזכירין שם דמים, אלא זה נוטל שליש וזה רביע:

כשהן מחלקין - לא יחלקו במאזנים, שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אפילו ליתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור אם היו המאזנים תלויין, מפני שנראה כשוקל בכף מאזנים.

וטבח אומן - אסור לשקול בידו.

ואסור לשקול בכלי מלא מים.

ואין מטילין חלשים על המנות,

אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב את המצוה:

לא יאמר אדם לטבח, "תן לי בדינר בשר", אלא, "תן לי חלק", או "חצי חלק", ולמחר עושין חשבון על שויו.

וכן, לא יקח מבעל החנות במידה או במשקל, אלא כיצד הוא עושה, אומר לחנווני, "מלא לי כלי זה", ולמחר נותן לו שויו.

ואפילו היה כלי המיוחד למידה - ימלאנו, והוא שלא יזכור לו שום מידה:

הנחתום מודד תבלין ונותן לקדירה בשביל שלא יפסיד תבשילו,

אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה.

וכן, לא ימוד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה:

ומותר ליקח מן החנווני ביצים או אגוזין במנין, וכן כל כיוצא בזה, ובלבד שלא יזכור לו שום דמים ולא סכום מנין.

כיצד סכום המנין? הרי שהיה נושה בו עשרה רימונים או עשרה אגוזין, לא יאמר לו ביום טוב, "תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי עשרים", אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון:

כד.

הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, או אצל פטם הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמות ועופות כל מה שירצה, והוא שלא יזכור לו שום דמים ולא סכום מנין:

כה.

הלואת יום טוב - תובעין אותה בדין, שאם תאמר לא ניתנה להיתבע, אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב:

כו.

אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב כשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש - הרי זה מוליכין לכהן ביום טוב. ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקיבה שמוליכין לכהן ביום טוב. וגבאי צדקה גובין מן החצירות ביום טוב, ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחול, אלא גובין בצנעה ונותנין לתוך חיקן, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה: